

Мавзу:

Ёнғин хавфсизлигининг
ҳуқуқий-меъёрий асосини
ташқил қилувчи ҳужжатлар
ТИЗИМИ
(4 – қисм.)

Режа:

1. “Ёнғин хавфсизлиги тўғрисида”ги қонун, унинг мақсади ва вазифаси.
2. Давлат ёнғин назорати тўғрисидаги низом, унинг мақсади ва вазифаси.
3. Кўнгилли ўт ўчирувчилар дружиналари тўғрисидаги низом, унинг мақсади ва вазифаси.
4. Ўт ўчириш-техник комиссиялари тўғрисидаги низом, унинг мақсади ва вазифаси.
5. Ёш ўт ўчирувчилар дружиналари тўғрисидаги низом, унинг мақсади ва вазифаси.
6. Ёнғин хавфсизлиги бўйича бошқа меъёрий – техник ҳужжатлар.

Ёнғин хавфсизлиги бўйича бошқа меъёрий – техник ҳужжатлар:

- "Ёнғинларни ва уларнинг оқибатларини ҳисобга олиш, шунингдек ёнғинларга доир ахборотни тўплаш ҳамда ўзаро алмашиш тартиби ҳақида" ги низом. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 3 февралдаги 13-сон қарори билан тасдиқланган. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 5-сон, 41-модда. Тошкент, 2010 й.
-
- "Ёнғиндан сақлаш хизмати бўлинмалари томонидан ёнғинларнинг ўчирилишини ташкил этиш тартиби тўғрисида" ги низом. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирининг 2010 йил 12 июндаги 66-сон буйруғи билан тасдиқланган. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 28-29-сон, 236-модда. Тошкент, 2010 й.

"Ёнѓинларни ва уларнинг оќибатларини
ћисобга олиш, шунингдек ёнѓинларга доир
ахборотни тўплаш ҳамда ўзаро алмашиш
тартиби ҳаќида" ги низом

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамасининг 2010 йил 3 февралдаги
13-сон қарори
билан тасдиқланган.

Низом 5 та бўлим ва 30 та банддан иборат.

Низомнинг бўлимлари:

- I. Умумий қоидалар
- II. Асосий тушунчалар
- III. Ёнгинларни ҳисобга олиш
- IV. Ёнгиндан етказилган мулкий зарарни ҳисобга олиш
- V. Ёнгинларни ҳисобга олиш учун жавобгарлик

I. Умумий қоидалар

1. Ушбу Низом «Давлат статистикаси тўғрисида» ва «Ёнғин хавфсизлиги тўғрисида»ги Ўз.Р қонунларига мувофиқ Ўз.Р да ёнғинларни ва уларнинг оқибатларини ҳисобга олиш, шунингдек ёнғинларга доир ахборотни тўплаш ҳамда ўзаро алмашишнинг ягона тартибини белгилайди.
2. Ёнғинларни ва уларнинг оқибатларини ҳисобга олиш ёнғинларнинг сабаблари ва келиб чиқиш шароитларини таҳлил қилиш, аҳоли турар жойлари ва объектларнинг ёнғин хавфсизлиги ҳолатини баҳолаш, ёнғинларнинг олдини олиш бўйича чора-тадбирлар ишлаб чиқиш, шунингдек ёнғинларни ўчиришга шароитлар яратиш мақсадида олиб борилади.

II. Асосий тушунчалар(баъзилари)

- **ёнғиннинг хавфли омиллари** — таъсири одамларнинг куйишига ёки бошқа тан жароҳати олишига, тутун асоратлари билан заҳарланишга ёки ҳалок бўлишига ва (ёки) мулкӣ зарар етказишга олиб келиши мумкин бўлган ёнғин аломатлари. Ёнғиннинг хавфли омилларига юқори ҳарорат, тутун билан қопланиш, газ муҳити таркибининг ёмонлашиши киради;
- **ёнғин оқибатлари** — одамларнинг ҳалок бўлиши; тан жароҳати олиши, заҳарланиши; куйиши, ҳайвонларнинг нобуд бўлиши; бинолар, иншоотлар, товар-моддий бойликлар, асбоб-ускуналар, ҳужжатлар, санъат асарлари, уй жиҳозларининг буткул ёниб кетиши ёки зарарланиши, атроф табиий муҳитга зарар етказиш;
- **ёнғинда ҳалок бўлган** — бевосита ёнғин содир бўлган жойда куйиш, ёниш ва тутун асоратларидан заҳарланиш, қурилиш конструкцияларининг қулаши оқибатида олган тан жароҳатлари ва бошқа омиллар натижасида ёки тиббиёт муассасаларида даволаниш даврида тан жароҳатини олган кундан бошлаб 30 сутка ичида ҳалок бўлган шахс. Бу врачлар кўриги хулосаси ёки суд-тиббий экспертизаси натижаси асосида аниқланади;

- **ёнғинда жабрланган ва тан жароҳати олган** — куйиш ёки бошқа тан жароҳати олиши, ёниш асоратларидан заҳарланиши туфайли камида бир кунга меҳнат қобилиятини йўқотган, ёки касалхонага ётқизилган, ёхуд биринчи тиббий ёрдам кўрсатилгандан сўнг қатнаб даволаниш (амбулаторияда) буюрилган шахслар;
- **бадан шикастланиши (жароҳат)** — одам аъзолари ва тўқималарининг анатомик бутунлиги ёки физиологик фаолиятининг бузилиши;
- **ёнғиндан етказилган мулкый зарар** — ёнғиндан зарарланган ёки нобуд бўлган моддий бойликларнинг қийматифодаси;
- **нобуд бўлган моддий бойликлар** — ёнғин оқибатида ўз қиймати ва сифатини тўлиқ йўқотган, белгиланган мақсадда фойдаланиб бўлмайдиган ва таъмирлаш йўли билан кейинчалик фойдаланиш учун яроқли ҳолатга келтириб бўлмайдиган моддий бойликлар;
- **зарарланган (шикастланган) моддий бойликлар** — тиклаш (таъмирлаш) йўли билан фойдаланиш учун яроқли ҳолатга келтириб бўладиган моддий бойликлар;
- **бевосита ҳақиқий талафотлар** — ёнғиннинг хавфли омиллари бевосита таъсири оқибатида нобуд бўлган ва (ёки) зарарланган (шикастланган) моддий бойликларнинг пул билан баҳоланган ифодаси;

III. Ёнфинларни ҳисобга олиш

4. Ёнфинларни давлат статистик ҳисобга олиш Ўз.Р ёнфинлар вазиятини баҳоловчи асосий кўрсаткичларни тузиш учун мўлжалланган бўлиб, қуйидагилардан иборат:

- давлат статистик ҳисобга олиш **Ўз.Р ИИВ ДЁХХ** томонидан амалга оширилади;
- идоравий статистик ҳисобга олиш ушбу Низомнинг **6-банди** «б», «в», «г» ва «д» кичик бандларида кўрсатилган тегишли давлат ёнфин назорати ҳамда давлат ва хўжалик бошқаруви органлари томонидан амалга оширилади ва содир бўлган ёнфинлар ҳақидаги маълумотлар белгиланган шаклда улар томонидан **ҳар ойнинг 10-кунигача Ўз.Р ИИВ ЁХББ** тақдим этилади.

6. Ёнфинларни ҳисобга олишни қуйидагилар амалга оширади:

- а) ДЁХХнинг ДЁН органлари — аҳоли турар жойларида ва давлат ёнфин назоратини ўзи амалга оширадиган объектларда, ҳамда транспорт воситаларида, агар ёнфин улар ҳаракатланиб кетаётган вақтда ёки вақтинчалик тўхташ жойларида содир бўлса, тегишли ваколатли органлар томонидан ҳисобга олинadиган транспорт воситаларидаги ёнфинлар бундан мустасно;
- б) Ўз.Р ИИВ транспортдаги ички ишлар бошқармасининг давлат ёнфин назорати органлари — темир йўл транспортининг ҳаракатдаги составида ва давлат ёнфин назоратини амалга оширадиган объектларда;
- в) Ўз.Р ИИВ Жазони ижро этиш бош бошқармасининг давлат ёнфин назорати органлари — жазони ижро этиш муассасаларида;
- г) Ўз.Р МВ, МХХ(СНБ) — ўзига қарашли объектларда;
- д) ДЁХХ билан тузилган келишувлар орқали ёнфин хавфсизлиги соҳасида назорат функцияларини амалга оширадиган бошқа ваколатли органлар — ўрмон хўжалиги ҳудудларида, кон қазилмалари ва шахта иншоотларида, портловчи материаллар ишлаб чиқарилаётганда, ташилаётганда, сақланаётганда, улардан фойдаланилаётганда ва улар утилизация қилинаётганда, саноат учун мўлжалланган портловчи материаллардан фойдаланган ҳолда портлатиш ишларини олиб борувчи ташкилотларда, ҳаво, сув, темир йўл, автомобиль транспорти ҳамда электр транспортдан фойдаланишда.

7. Ушбу Низомнинг 8-бандида кўрсатилган ҳоллардан ташқари, барча ёнғинлар, уларнинг қаерда содир бўлганидан, келиб чиқиш сабабидан ва оқибатидан қатъи назар ҳисобга олинади.

8. Қуйидаги ҳолатлар ҳисобга олинмайди:

- а) ишлаб чиқаришда ўзига хос бўлган технологик жараёндаги ёки саноат ускуналари ва агрегатларининг ишлаш шароитида келиб чиқадиган ёнишлар;
- б) буюм ва маҳсулотларни қайта ишлаш, уларнинг сифат хусусиятларини ўзгартириш (пайвандлаш, қуритиш, дазмоллаш, дудлаш, эритиш ва шунга ўхшаш бошқа ҳолатлар) мақсадида қўлланиладиган очиқ аланга, иссиқлик ёки бошқа турли термик таъсирларни қўллаш натижасида ёнишлар;
- в) оқибати ёнишга олиб келмаган портлаш, чақнаш ва статик электр разрядлари;
- г) электрускуна, маиший ва саноат электр асбобларининг электр тармоқларидаги қисқа туташув ҳолатлари, агар ёниш аппарат, агрегат ва механизм ташқарисига тарқалмаган бўлса;

- д) овқат тайёрлаш вақтида унинг ёниши ҳоллари, агар ёнғинга олиб келмаган бўлса;
- е) йўл-транспорт ҳодисалари, авиация ва темир йўл ҳалокатлари сабаб бўлган транспорт воситаларининг ёниши;
- ж) форс-мажор ҳолатлар (террорчилик ҳаракатлари, ҳарбий ҳаракатлар, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг махсус операциялари, zilzila ва бошқалар) сабаб бўлган ёнишлар;
- з) ўз-ўзига ўт қўйиш орқали ўз жонига қасд қилиш ва суиқасд қилиш ҳоллари;
- и) чўғ бўлиб турган кўмир ва ўчмаган кулдан термик куйиш, тан жароҳати олиш ҳоллари;
- к) Ўз.Р юридик ва (ёки) жисмоний шахсларига моддий зарар етказилган ёки бошқа оқибатлар рўй берган ҳолатлардан ташқари, экстерриториаллик мақомига эга бўлган объектларда ҳамда Ўз.Р ҳудудидаги хорижий давлатларга қарашли транспорт воситаларида содир бўлган ёнғинлар. Бундай ёнғинлар ҳақидаги маълумотлар тегишли дипломатик ваколатхоналар ва консуллик муассасаларига юборилади.

9. Ушбу Низомнинг 8-бандида санаб ўтилган ҳолатлар ёнишнинг бошқа объектларга тарқалишига олиб келса ва унинг оқибатида одамларнинг тан жароҳати олиши, ҳалок бўлишига, ёхуд моддий бойликларнинг нобуд бўлиши ёки шикастланишига олиб келса тўлиқ ҳисобга олинади. Бошқа ҳолларда эса, ушбу Низомнинг 8-банди «ж» кичик бандидан ташқари, барча ҳолатлар ва уларнинг оқибатлари кўнгилсиз ҳодиса деб ҳисобланади ва тегишли органлар томонидан белгиланган тартибда текшириш ишлари олиб борилади ва ҳисобга олинади.

10. Ташкилотлар, якка тартибдаги тадбиркорлар ҳамда фуқаролар ҳар бир ёнғин ҳолати ҳақида ёнғиндан сақлаш хизматига, давлат ёнғин назоратининг маҳаллий органларига ёки тегишли ваколатли органларга дарҳол хабар қилишлари, шунингдек уларни текшириш жараёнида зарур бўлган материалларни тақдим этишлари шарт.

11. Транспорт воситаларидаги ёнғинлар, ёнғин содир бўлган жойда ҳисобга олинади.

12. Ёнфин ҳолатини **тасдиқлайдиган ҳужжат ёнфин ҳақидаги далолатнома** бўлиб, у ёнфин бартараф этилгандан сўнг **бир сутка давомида икки нусхада тузилади** ва ёнфиндан сақлаш хизмати вакили бошчилигидаги камида **3 нафар шахсдан иборат КОМИССИЯ** томонидан имзоланади.

- Далолатномани тузиш комиссияси таркибига объектнинг маъмурияти (эгаси) вакиллари ёки жабрланувчилар, зарур ҳолларда эса фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, суғурталовчилар, ички ишлар органларининг тегишли хизматлари вакиллари ҳамда бошқалар киради.

13. Агар, ёнфинга ёнфин ўчириш бўлинмаси чақирилмаган бўлса ва ёнфин содир бўлганлиги ҳақидаги (оғзаки ёки ёзма) маълумот ички ишлар ёки ДЁН органларига объектнинг маъмуриятидан, фуқаролардан (жабрланувчилардан) берилган бўлса, **ёнфин ҳақидаги далолатнома икки суткадан кечиктирилмасдан**, ушбу Низомнинг **12-бандида** кўрсатилган комиссия таркибида тузилади.

14. Ёнғинда ҳалок бўлганларни ва тан жароҳати олганларни ушбу Низомнинг 6-бандида кўрсатилган ваколатли органлар, ёнғинни текшириш бўйича тузилган ҳужжатларга ҳамда тиббиёт муассасалари томонидан берилган маълумотларга асосан ҳисобга оладилар.

- Ёнғинда ҳалок бўлган ҳамда жабрланган **чет эл фуқаролари давлат статистик ҳисобига киритилмайди.**
- Тиббиёт муассасалари ёнғинларда **жабрланган, тиббий ёрдам кўрсатиш учун олиб келинган ёки мурожаат қилган, шу жумладан ёнғинларда заҳарланиб ёки тан жароҳати олиб ҳалок бўлганлар ҳақида** дарҳол ДЁХХ хабар беришлари шарт, шунингдек одамлар ёнғинларда ҳалок бўлганлиги ёки тан жароҳати олганлигини тасдиқловчи ҳужжатларни ёнғинлар юзасидан текширув ҳаракатини олиб бораётган мансабдор шахсларга тақдим этишга мажбурдирлар.

IV. Ёнғиндан етказилган мулкий зарарни ҳисобга

ОЛИШ

15. Ёнғиндан етказилган мулкий зарар, **қопланган ёки қопланмаганлигидан қатъи назар** тўлиқ ҳисобга олинади.
16. Юридик ва жисмоний шахсларнинг асосий фондлари ҳисобланган бино ва бошқа мол-мулки нобуд бўлиши ва зарарланиши (оловдан, тутундан, катта ҳароратдан, ёнғин ўчириш воситаларидан, портлашдан — агар портлаш натижасида ёнғин рўй берган бўлса) ёнғин билан ҳамда атроф табиий муҳитга зарар етказиш билан боғлиқ бўлиб, талафот кўрган деб топилса, етказилган мулкий зарар бевосита кўрилган талафотлар миқдори билан аниқланади.
17. Етказилган мулкий зарар миқдоридан келиб чиқиб, **ёнғинлар** қуйидагиларга бўлинади:
 - а) кўп бўлмаган миқдорда зарар етказган ёнғин (энг кам ойлик иш ҳақининг **ўн бараваридан ўттиз бараваригача** бўлган зарар);

- б) анча миқдорда зарар етказган ёнғин (энг кам ойлик иш ҳақининг **ўттиз бараваридан юз бараваригача** бўлган миқдордаги зарар);
- в) кўп миқдорда зарар етказган ёнғин (энг кам ойлик иш ҳақининг **юз бараваридан уч юз бараваригача** бўлган миқдордаги зарар);
- г) жуда кўп миқдорда зарар етказган ёнғин (энг кам ойлик иш ҳақининг **уч юз баравари ва ундан ортиқ** бўлган миқдор).

18. Мулкый зарарни аниқлашда ишлаб чиқариш ва савдо ишларидаги вақтинчалик тўхташлар, ҳаракатдаги состав ва бошқа техниканинг ўзгариши натижасида кўрилган **(билвосита) йўқотишлар ва ёнғин сабабли олинмаган бошқа фойда** ҳисобга олинмайди.

19. ДЁН органлари ёнғинлардан етказилган зарарни қонун ҳужжатларига мувофиқ юридик шахслар ва суғурталовчилар томонидан берилган маълумотлар, судларнинг ҳукмларидан кўчирмалар ёки етказилган моддий зарар миқдорини тасдиқловчи расмий ҳужжатлар илова қилинган мулк эгаларининг ёзма аризаларига асосан ҳисобга оладилар.

18. Мулкий зарарни аниқлашда ишлаб чиқариш ва савдо ишларидаги вақтинчалик тўхташлар, ҳаракатдаги состав ва бошқа техниканинг ўзгариши натижасида кўрилган (билвосита) йўқотишлар ва ёнғин сабабли олинмаган бошқа фойда ҳисобга олинмайди.
19. Давлат ёнғин назорати органлари ёнғинлардан етказилган зарарни қонун ҳужжатларига мувофиқ юридик шахслар ва суғурталовчилар томонидан берилган маълумотлар, судларнинг ҳукмларидан кўчирмалар ёки етказилган моддий зарар миқдорини тасдиқловчи расмий ҳужжатлар илова қилинган мулк эгаларининг ёзма аризаларига асосан ҳисобга оладилар.
- Маълумотда қуйидагилар мажбурий тартибда алоҳида кўрсатилади: ёнғиндан етказилган умумий зарар, бино (иншоот) бўйича зарар, ускуналар ва мулк бўйича зарар.
 - Ушбу маълумотларнинг тўғрилигига тегишли ҳужжатларга имзо чеккан шахс жавоб беради.
20. Ўзига қарашли объектларда ёнғин содир бўлган юридик шахслар ёнғиндан етказилган мулкий зарар миқдорини тасдиқловчи маълумотни давлат ёнғин назорати органларига тақдим этишлари шарт.
- Суғурталовчилар давлат ёнғин назорати органларининг сўрови бўйича суғурталовчиларнинг ёзма розилиklarига асосан суғурта шартномалари шартларига мувофиқ ёнғинлар ва уларнинг оқибатлари туфайли келиб чиққан суғурта ҳодисаси бўйича тўланган суғурта товонини тасдиқловчи маълумотларни тақдим этадилар.

21. Фуқаролар ва яққа тартибдаги тадбиркорларнинг суғурта қилинмаган ва нобуд бўлган мол-мулки, иморатлари, ҳайвонларининг, ўзлари ишлаб чиқарган маҳсулотларининг ҳақиқий баҳоси ҳақида аниқ маълумот бўлмаса, мулкӣ зарар миқдори **ўртача бозор нархи бўйича** ҳисобланади.
22. Тугалланмаган капитал қурилиш ёки таъмирлаш жараёнида содир бўлган ёнғин натижасида асосий фондларга етказилган мулкӣ зарар миқдори **бажарилган ишлар ҳажмидан** келиб чиққан ҳолда ҳисобланади.
23. Ёнғинда қоғоз пул нобуд бўлган ҳолларда мулкӣ зарар миқдори уларнинг **номинал баҳосидан** келиб чиқиб ҳисобланади.
 - Қоғоз пуллар ва (ёки) қимматбаҳо қоғозлар тайёрлаш жараёнида ёнғиндан нобуд бўлган ҳолларда зарар миқдори уларни тайёрлаш таннаридан келиб чиқиб ҳисобланади.
24. Ёнғин оқибатида чет эл валютасига зарар етказилган ҳолларда зарар миқдори ёнғин келиб чиққан пайтда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан белгиланган **пул бирлиги курсида** ҳисобга олинади.
25. Ёнғин оқибатида нобуд бўлган мол-мулкнинг бошқа турлари бўйича мулкӣ зарар миқдори тегишли мулкнинг спецификасидан келиб чиққан ҳолда белгиланган тартибда ҳисобланади.

V. Ёнфинларни ҳисобга олиш учун жавобгарлик

26. Ушбу Низомнинг 6-бандида кўрсатилган органлар, тиббиёт муассасаларининг мансабдор шахслари ва суғурталовчилар ёнфинлар тўлиқ ва тўғри ҳисобга олиниши ҳамда ҳисобот маълумотлари ўз вақтида тақдим этилиши ва уларнинг ҳаққонийлиги учун жавоб беради.
27. Давлат ёнфин назорати органлари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат ва хўжалик бошқаруви органларида ҳамда уларга қарашли ташкилотларда ёнфинлар ҳисоби тўлиқ ва сифатли юритилишини текшириш ҳуқуқига эга.
28. Ушбу Низомнинг 6-банди «г» ва «д» кичик бандларида кўрсатилган **давлат ва хўжалик бошқаруви органлари** ўзларига қарашли объектлар ва ташкилотларда содир бўлган ёнфинлар ҳисоби юритилишини назорат қиладилар.
29. Ушбу Низомнинг 6-бандида кўрсатилган субъектларнинг мансабдор шахслари томонидан статистик маълумотлар нотўғри берилганлиги ва (ёки) уларни тақдим этиш тартиби бузилганлиги аниқланса, айбдорларни қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгарликка тортиш учун зарур чоралар кўрилади.
30. Текшириш давомида аниқланган ҳисобга олинмаган ёнфинлар, ёнфинлар юзасидан нотўғри берилган маълумотлар бўйича ҳодиса содир бўлган вақтдаги ёнфинлар бўйича давлат статистик ҳисобига тегишли ўзгартиришлар киритилади.

Назорат саволлари

1. Ёнғинларни ва уларнинг оқибатларини ҳисобга олиш нима учун зарур?
2. Ёнғин оқибатлари деганда нима тушунилади?
3. Ёнғинда ҳалок бўлган деганда нима тушунилади?
4. Ёнғинларни давлат статистик ҳисобга олиш нима учун зарур?
5. Ёнғинларни ҳисобга олишни кимлар амалга оширади?
6. Ёнғиндан етказилган мулкий зарарни ҳисоблаш қандай олиб борилади?
7. Етказилган мулкий зарар миқдоридан келиб чиқиб, ёнғинлар қанақа турларга бўлинади?
8. Қанақа ҳолатларда содир бўлган ёнғинлар ҳисобга олинмайди?